

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารการศึกษา
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

An Application Of The Four Principles Of Itthipada
To The Educational Administration Of Kalasin Buddhist
College, Mahamakut Buddhist University

อาทิทยา จุฬาสรีกุล*
พร:ครุสุริวารสาร, ดร.**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับการบริหารการศึกษาของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากร ๒) เพื่อศึกษาระดับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารการศึกษาของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากร และ ๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักอิทธิบาท ๔ กับการบริหารการศึกษาประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรของวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย จำนวนทั้งสิ้น ๖๗ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา และแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าห้าระดับ จำนวน ๗๗ ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) มีค่าระหว่าง ๐.๖๗-๑.๐๐ ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษามีค่าระหว่าง ๐.๔๘-๐.๘๘ และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ๐.๘๘ ส่วนค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ มีค่าระหว่าง ๐.๔๑-๐.๘๐ และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ๐.๘๘ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติสัมพันธ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson product moment

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

** อาจารย์ที่ปรึกษา

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารการศึกษาของผู้บริหารเฉลี่ยและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำได้ ดังนี้ ด้านการบริหารวิชาการ มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๗ ด้านการบริหารทั่วไป มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๒ ด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๖ และด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๕ ตามลำดับ

บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารการศึกษาของผู้บริหารเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ๓ ด้าน และระดับมาก ๑ ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๑ ด้านวิริยะ มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๙ ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๒ และด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักอิทธิบาท ๔ กับการบริหารการศึกษาของผู้บริหาร โดยใช้การทดสอบค่าสถิติสัมประสิทธิ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เฉลี่ย พบว่า มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ ๐.๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๑ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เฉลี่ยมีความสัมพันธ์กับการบริหารการศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าเท่ากับ ๐.๘๕

คำสำคัญ: หลักอิทธิบาท ๔, การบริหารการศึกษา

Abstract

The objectives of this thesis were 1) To study the level of the educational administration of the director thereof according to the opinions of the personnel, 2) To study the level of an application of the four principles of Itthipada (basis for success) to the educational administration of the director thereof according to the opinions of the personnel, 3) To study the relation between an application of the four principles of Itthipada and the educational administration of the director thereof according to the personnel. The populations in this study consisted of 67 personnel of both monks and laity. The instrument for gathering data was the data of the personal factors of the personnel therein. The questionnaire of the educational administration and the application of the four principles of Itthipada to the educational administration according to the opinions of the personnel of the director therein was the five-level rating scale closed end questionnaire which had 77 items with the Index of Item Objective Congruence (IOC) ranged at 0.67-1.00. The power to recognize the revenue of the query

with the administration of the School of Management College public administration, celebrate the Kalasin University of the of the College has a value between 0.48-0.88 and find the confidence of the query the entire 0.89 the power to recognize as one of the questionnaire about the use of the primary issuing. In the management of the study of Management College public administration, celebrate the Kalasin University is of a value between 0.41-0.90 and find the confidence of the query the entire 0.98. Statistics used for the data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation and the Pearson's product-moment correlation coefficient.

The results were found as follows: The average and overall personnel opinions on the educational administration of the director of Kalasin Buddhist College, Mahamakut Buddhist University was at high level ranged from the highest level to lowest level respectively as follows: the mean of academic administration mean of 3.97, the mean of general administration mean of 3.92, the mean of personnel administration was at 3.86, and the mean of budget administration mean of 3.65.

The average value of the personnel opinions on the application of the four principles of Itthipada to the educational administration of the director, was at the highest level. Having considered all aspects of their opinions specifically ranged from the highest level to the lowest level were found to be that 3 aspects were at the highest level and 1 aspect was at a high level respectively as follows: the mean of the Jitta (Thoughtfulness) mean of 4.31, the mean of Viriya (Effort) mean of 4.29, the mean of Chanda (Aspiration) mean of 4.22, and the mean of Vimangsa (Reasoning) mean of 4.17. The result of the analysis of the relation between the application of the four principles of Itthipada and the Educational administration of the director, analyzed by the Pearson's product-moment correlation coefficient. The result showed that the significant mean of the analysis (2-tailed Sig.) was at 0.00; which is less than 0.01: It rejects the main hypothesis (H_0) but accepts the secondary hypothesis (H_1). This means that the average value of the application of four principles of Itthipada was related to the education administration at 0.01 statistically with its correlation coefficient (r) at 0.85.

Keywords: The four principles of Itthipada, Educational Administration

๑. บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาของคณะสงฆ์มาเป็นเวลาช้านาน การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เรียกว่า “พระปริยัติสัทธรรม” และเป็นพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ทรงจัดให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติสัทธรรมตามกำลังสติปัญญา รัชกาลที ๕ ทรงได้ปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ด้วยการสถาปนาสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ทั่วไป ๒ สถาน ได้ตั้งไว้ที่วัดมหาธาตุราชวรณมหาวิทยาลัย พระราชทานนามว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” อีกสถานที่หนึ่งเป็นที่เล่าเรียนของคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตินิกาย พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ ๑) ผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการพระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ ๒) ผลิตบัณฑิตให้เป็นคนดี คือ คิดดี พูดดี และทำดีตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา ๓) บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่สังคม ให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นประจักษ์ชัดเจนต่อสังคมไทยและสังคมโลก ๔) ผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้นำและสร้างสังคมไทยให้มีความเข้มแข็งทางสังคมศาสตร์และมีคุณภาพทั้งความรู้และความประพฤติ ๕) ผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้นำและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาการเรียนรู้และเป็นศูนย์กลางทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาเถรวาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย ซึ่งมีอยู่ด้วยกันได้แก่ ๑ ส่วนกลาง ๗ วิทยาเขต ๓ วิทยาลัย รวมเป็น ๑๑ แห่งทั่วภูมิภาคของประเทศ ทีบริหารภายใต้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐^๑ ซึ่งวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ เป็นหนึ่งในสามวิทยาลัยที่สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยส่วนกลาง เป็นเหตุให้มีมาตรฐานที่ต่างกันกับส่วนกลางและมีจุดเน้นเชิงนโยบายต่างกันเป็นคนละมหาวิทยาลัย ข้อนี้ เป็นข้อยุ่งยากของวิทยาเขต เพราะเท่ากับเป็นการทำงานในความบังคับบัญชาสองคนในเวลาเดียวกัน แม้ว่าส่วนกลางอาจใช้งบประมาณเป็นเครื่องควบคุมการทำงานให้อยู่ในระบบเดียวกันก็อาจไม่เป็นผล หากวัดสำคัญๆ ทีมีรายได้มาก สามารถอุดหนุนวิทยาเขตหรือวิทยาลัยให้ดำเนินการตามได้ในบางเรื่อง

จากหลักการบริหารงานดังกล่าวข้างต้นนั้นรูปแบบกระบวนการบริหารในเชิงระบบ ซึ่งเป็นแนวทางในการบริหารงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ซึ่งสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในบริบทในโลกยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากผู้บริหารได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประกอบใช้ควบคู่กับการบริหารงานสมัยใหม่ โดยความสอดคล้องและบูรณาการเข้าด้วยกันอย่างสมดุลแล้ว ถือว่าเป็นการบริหารงานแนวใหม่เข้าสู่การบริหารงานในมิติใหม่ทำให้ภายในสถานศึกษาขึ้นชื่อว่า “คนเป็นสุขงาน

^๑ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, **ประวัติมหาวิทยาลัย**. แหล่งที่มา : http://www.mbu.ac.th/index.php/2012-11-14-02-09-47/2012-11-14-02-25-50?showall=&limitstart=#.VuD_Z0pxkiM8 [๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗].

สมบูรณ์” หากกล่าวถึงหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้กับกระบวนการบริหารงานรูปแบบใดๆ หลักธรรมย่อมเข้าได้ใช้ได้กับทุกบริบท ซึ่งหลักธรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นพื้นฐานในการบริหารงานคือ อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมก่อให้เกิดความสำเร็จ ดังนี้ ๑) ฉันทะ (Aspiration) ได้แก่ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งๆ นั้นให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดหมาย ๒) วิริยะ (Effort) ได้แก่ความเพียร ความอาจหาญ แกล้วกล้าบากบั่น ก้าวไปใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก ๓) จิตตะ (Thoughtfulness) ได้แก่ ความคิดจดจ่อหรือเอาใจใส่คือความมีจิตผูกพันจดจ่อต่อเฝ้าเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ๔) วิมังสา (Investigation) ได้แก่ความสอบสวน ไตร่ตรองการใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล^๒ ซึ่งหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมสำหรับผู้บริหารให้ประสบความสำเร็จเป็นหนทางแห่งความเจริญก้าวหน้าซึ่งสอดคล้องตามหลักปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ว่า “ความเป็นเลิศทางวิชาการ ตามแนวพระพุทธศาสนา”

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สามารถช่วยให้การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารการ

ศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผลการวิจัยดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน ตลอดจนสามารถนำไปกำหนดรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอย่างเหมาะสม และเป็นข้อมูลในการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารงานสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอันนำไปสู่การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการบริหารการศึกษาของผู้บริหารวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยตามความคิดเห็นของบุคลากร
๒. เพื่อศึกษาระดับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารการศึกษาของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากร
๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักอิทธิบาท ๔ กับการบริหารการศึกษาของผู้บริหาร

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในรูปแบบ สํารวจ (Survey Research) มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended Questionnaire) แบ่งเป็น ๓ ตอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้

^๒ พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๐.

คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน เพื่อแจกแจงความถี่ ร้อยละค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และใช้การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) (r)

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรของวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิม พระเกียรติ กาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวนทั้งสิ้น ๖๗ รูป/คน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยประจำปีการศึกษา ๒๕๕๘

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักอิทธิบาท ๔ กับการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ กาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยใช้หลักอิทธิบาท ๔ คือ ๑) ด้านฉันทะ ๒) ด้านวิริยะ๓) ด้านจิตตะ และ ๔) ด้านวิมังสา ส่วนขอบข่ายการบริหารการศึกษา ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริหารวิชาการ ๒) ด้านการบริหารงบประมาณ ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล และ ๔) ด้านการบริหารทั่วไป

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ กับการบริหารการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าบุคลากรส่วน

ใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๒๐ มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘๐ มีระดับการศึกษาของบุคลากรส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาโท จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๒๐ และเป็นอาจารย์ จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๖๐

๒. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารการศึกษาของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากรพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารการศึกษาของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการบริหารวิชาการ มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๗ ด้านการบริหารทั่วไปมีค่าเฉลี่ย ๓.๙๒ ด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๖ และด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๕ ตามลำดับ

๓. ผลการวิเคราะห์ระดับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารการศึกษาของผู้บริหารพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารการศึกษาของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ๓ ด้าน และระดับมาก ๑ ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๑ ด้านวิริยะ มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๙ ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๒ และด้านวิมังสามีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗

๔. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักอิทธิบาท ๔ มีความสัมพันธ์กับการบริหารการศึกษาของผู้บริหารพบว่า การใช้หลักอิทธิบาท ๔ โดยรวมมีความสัมพันธ์กับการบริหารการศึกษาของผู้บริหาร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

๐.๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าเท่ากับ ๐.๘๕ มีค่า Sig. (๒-tailed) เท่ากับ ๐.๐๐ แสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับสูงมาก

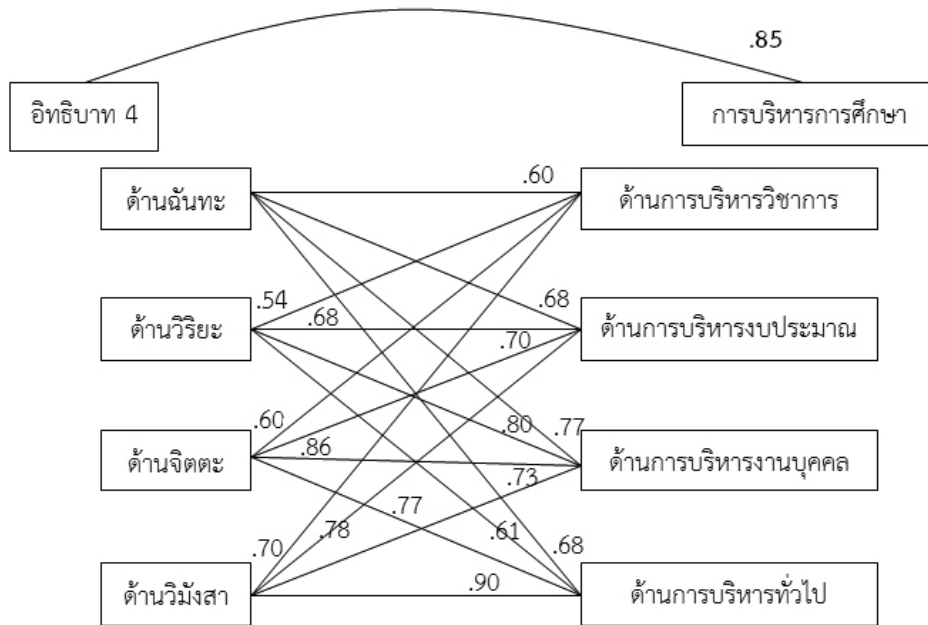
๑) ด้านการบริหารวิชาการโดยรวม มีความสัมพันธ์กับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าเท่ากับ ๐.๖๕ มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ ๐.๐๐ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน เรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านวิมงสา ด้านวิริยะ ด้านฉันทะ และด้านจิตตะ

๒) ด้านการบริหารงบประมาณ โดยรวมมีความสัมพันธ์กับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าเท่ากับ ๐.๗๖ มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ ๐.๐๐ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับสูงมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน เรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหา

น้อย ได้ดังนี้ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ และด้านวิมงสา ตามลำดับ

๓) ด้านการบริหารงานบุคคล โดยรวมมีความสัมพันธ์กับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าเท่ากับ ๐.๘๙ มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ ๐.๐๐ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน เรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านวิมงสา ด้านวิริยะ ด้านฉันทะ และด้านจิตตะ

๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยรวมมีความสัมพันธ์กับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าเท่ากับ ๐.๘๐ มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ ๐.๐๐ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน เรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านวิมงสา ด้านวิริยะ ด้านฉันทะ และด้านจิตตะ ตามลำดับ

ภาพประกอบที่ ๑ แสดงระดับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักอภิชาติบพ ๔ กับการบริหารการศีกษาของผู้บริหารวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ระดับการบริหารการศีกษาของผู้บริหารพบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารการศีกษาของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อธิบายได้ว่า ผู้บริหารนั้น มีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อภารกิจของผู้บริหารในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปซึ่งได้ปฏิบัติตามนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ มีการศีกษาระเบียบ ขอบข่ายในการบริหารการศีกษาเป็นอย่างดีส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการศีกษา ทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของบุญจันทร์ จันทร์เจียม ที่

ได้ให้ความหมายของการบริหารการศีกษาว่า การบริหารการศีกษา หมายถึงการปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารสถานศีกษาอย่างเป็นระบบในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่สถานศีกษาได้กำหนดไว้ และสอดคล้องกับแนวคิดของนิคม แก้วสา อธิบายไว้ว่า การบริหารการศีกษาเพื่อความเป็นเลิศ คือการบริหารสถานศีกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จะยึดเป้าหมาย คือคุณภาพการศีกษาของนักเรียนโดยมีงานวิชาการเป็นหลัก งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ส่วนงานอื่นเป็นงานสนับสนุนและเป็น

งานเสริมให้งานวิชาการประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้นแต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของอรรวรรณ์ ยิ้มละมัย ได้ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีของกรมการสถานศึกษาต่อการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่ากรมการสถานศึกษามีทฤษฎีต่อการบริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้านทั้ง ๖ ด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุบล เพียรพิทักษ์ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดฉะเชิงเทรา เขต ๑ พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานจังหวัดฉะเชิงเทรา เขต ๑ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของประภาศิริ สุรพันธ์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อมาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลภูมิภาคตะวันตกพบว่าการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาลภูมิภาคตะวันตก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล ส่วนด้านการบริหารทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารการศึกษาของผู้บริหารพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อธิบายได้ว่า วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีผู้บริหารในระดับบนสุด คือ พระสงฆ์ ซึ่งผู้บริหารได้เน้นหนักในการใช้หลัก

ธรรม ในการบริหาร โดยอาศัยกรอบการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นแนวปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดความสำเร็จ บุคคลผู้ยึดหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารแล้ว ย่อมทำให้งานที่ดำเนินอยู่หรือรับผิดชอบอยู่ ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ จารุมาศเรื่อง ได้สรุปหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ว่า เป็นหลักแห่งการประกอบกิจการงานใดๆ ให้สำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจและรักที่จะทำในงานนั้นๆ วิริยะ คือ ความพากเพียรในการทำงานอย่างไม่ย่อท้อจนงานสำเร็จ จิตตะ คือ การตั้งใจทำงานหมั่นตรวจตรางานอยู่เสมอ เอาใจใส่ในสิ่งที่ทำไม่เอาใจไปคิดในเรื่องอื่น วิมังสา คือ การคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับงานที่ใช้สติปัญญาคิดใคร่ครวญข้อดีข้อเสียและปรับแก้อย่างมีเหตุผล และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายอิทธิบาท ๔ ว่า คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย แต่ไม่สอดคล้องกับ ชาตรี แนวจำปา ได้วิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสาในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บวร แก้วราชได้วิจัยเรื่องการใช้อิทธิบาท ๔ ในงานที่ทำของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตล้านนา พ.ศ. ๒๕๔๘ ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ใน

มหาวิทยาลัยนี้เพราะมีความสนใจทำงานและต้องทำงานให้สำเร็จตามกำหนดด้วยตนเองและมีปัจจัยอื่นๆ ประกอบคือ ต้องการไปดูงานวิชาการใหม่ๆ และการประเมินตนเอง ด้านการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานนั้นบุคลากรได้นำหลักธรรมนี้มาใช้มากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระวุฒิพงษ์ ถาวรจิตโต (รักเรียน) ได้ทำวิจัยเรื่องการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่า การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักอิทธิบาท ๔ มีความสัมพันธ์กับการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโดยรวม มีความสัมพันธ์กับการบริหารการศึกษาของผู้บริหารที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าเท่ากับ ๐.๘๕ มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ ๐.๐๐ แสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับสูงมาก ทั้งนี้อธิบายได้ว่าผู้บริหารได้นำหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เข้ามาใช้ในการบริหารงานในด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปผู้บริหารจึงเป็นที่รักใคร่ของคนในองค์กร และนำพาองค์กรไปสู่จุดหมายปลายทาง ตามเจตนารมณ์ตามวัตถุประสงค์ เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะสอดคล้องกับแนวคิด

ของพระองค์ พงษ์ชนะ ได้สรุปเกี่ยวกับหลักธรรมเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า สรุปในการนำหลักธรรมใดๆ มาปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาล้วนเป็นสิ่งที่ดี เป็นการเสริมสร้างสอนให้ทุกคนเป็นคนดีมีศีลธรรม คุณธรรม ละเว้นจากการประพฤตินิสัยที่ชั่ว ให้ทำแต่ความดีมีในเมตตา กรุณา ต่อกันไม่เบียดเบียนกัน แต่วิธีการที่จะให้บรรลุดังกล่าว ได้ยอมแตกต่างกันออกไป ตามแต่วิธีการที่จะปฏิบัติตามแนวทำงานพระพุทธศาสนา ในลักษณะที่เป็นเหตุ เป็นผล อีกทั้งเน้นทำงานการใช้สติปัญญาและเหตุผลและเมื่อปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์และแบบอย่างที่ดีในสังคม แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของบวรแก้วราช ได้วิจัยเรื่องการใช้อิทธิบาท ๔ ในงานที่ทำของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตล้านนา พ.ศ. ๒๕๔๘ ผลการศึกษาพบว่า การทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ การศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานส่วนปัจจัยที่เหลือไม่มีความสัมพันธ์กัน จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรรู้และเข้าใจในหลักอิทธิบาท ๔ เป็นอย่างดี ควรให้บุคลากรเข้าใจวิธีปฏิบัติ ควรจัดอบรมสัมมนาเรื่องอิทธิบาท ๔ ควรเปิดใจรับสิ่งแปลกใหม่และควรรักสถาบันให้มาก

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ควรศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารการศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลัก
อิทธิบาท ๔ ในการบริหารการศึกษา เพื่อใช้เป็น
แนวทางในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ

๓. ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์หลังจากมีการนำ
หลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการบริหารงานของ
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๔. ควรศึกษาในการนำหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนามาใช้ เช่น หลักสังคหวัตถุ ๔ หลัก
สาราณียธรรม ๖ หลักธรรมาภิบาล เป็นต้น มาใช้
ร่วมกับการบริหารงาน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

(๒) สื่อบริการอิเล็กทรอนิกส์ :

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ประวัตินามวิทยาลัย. แหล่งที่มา : <http://www.mbu.ac.th/index.php/2012-11-14-02-09-47/2012-11-14-02-25-50?showall=&limitstart=#.VuDZ0pxkiM8> [๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗].